

GONDOLATOK AZ EAC 27. KONFERENCIÁJÁRÓL Nemzeti Múzeum és Kutatóközpont Altamira, Santillana de Mar, Cantabria, Spanyolország 2026. március 19–21.

KREITER ESZTER¹ – WOLLÁK KATALIN²

Magyar Régészet 15. évf. (2026) 1. szám, pp. 79–81.

Az Európai Régészeti Tanács (EAC) Bridging Borders in Heritage Protection címmel megrendezett 27. éves konferenciája nem egyszerűen tematikus szakmai találkozó volt, hanem egyfajta diagnózis: pontos képet adott arról, hogy hol tartanak ma az európai országok a régészeti örökség védelme terén, milyen eszközök segíthetnek csökkenteni a lelőhelyek fosztogatását, így a kulturális, társadalmi és tudományos veszteség felmérését, értékelését (1. kép).

A rendezvény vendéglátója a spanyol kulturális minisztérium, az altamirai múzeum és Santillana de Mar polgármestere volt. Mivel az őskori művészet alkotásait rejtő világhírű barlang a 2000-es évek eleje óta csupán kivételes esetben látogatható – például a település adott évben a 18. évét betöltő lakosai számára –, ezért 2001-re a múzeum részeként természetes anyagok és technikák használatával, közel 400 m² területen elkészült a barlang valóság-hű másolata, pontosan leképezve az eredeti mennyezet, falak és üregek formáit (2. kép).

A konferencia középpontjában az illegális műtárgy-kereskedelem és a régészeti lelőhelyek pusztítása állt, ám már az első előadások világossá tették, hogy a probléma jóval túlmutat a klasszikus „bűnügyi” kereteken. A kérdés nem csupán az, hogyan lehet megakadályozni a fosztogatást, de az is, hogy a meglévő jogi, intézményi és társadalmi rendszerek mennyiben alkalmasak e jelenségek értelmezésére és kezelésére.

1. kép: A konferencia az altamirai múzeumban

2. kép: Az altamirai barlang valóság-hű másolata a lelőhely mellett kiépített múzeumban

A konferencia egyik visszatérő motívuma a jogi szabályozás kettőssége volt: a nemzetközi szabályozás érdemi jogi háttérrel nyújt – ennek része az UNESCO 1970. évi egyezménye a kulturális javak illegális exportjáról és importjáról, az Európa Tanács 1992. évi máltai egyezménye a régészeti örökség védelméről, a 2005. évi faroi egyezménye a kulturális örökség társadalmi értékéről és a 2017. évi nicosiai egyezménye a műkincsek tiltott kereskedelméről, továbbá két EU-rendelet (a 116/2009/EK

¹ Régész, Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet; e-mail: kreiter.eszter@mnm.hu

² Örökségvédelmi szakértő; e-mail: katalin.wollak@gmail.com

rendelet a kulturális javak kiviteléről és a 2019/880 rendelet a kulturális javak bejuttatásáról és behozataláról) – és nemzeti joganyagok is rendelkezésre állnak, ezek gyakorlati alkalmazása gyakran nehézkes, sőt sokszor elégtelennek bizonyul.

Az örökség elleni bűncselekmények sajátossága, hogy a kár nem mérhető pusztán pénzben. Egy kifosztott lelőhely esetében nem csupán tárgyak tűnnek el, hanem kontextusok, összefüggések, történeti narratívák semmisülnek meg – mindaz, ami a régészet számára valójában értéket jelent. Ennek a komplex veszteségnek a jogi megragadása, elemzése és értékelése azonban rendkívül nehéz.

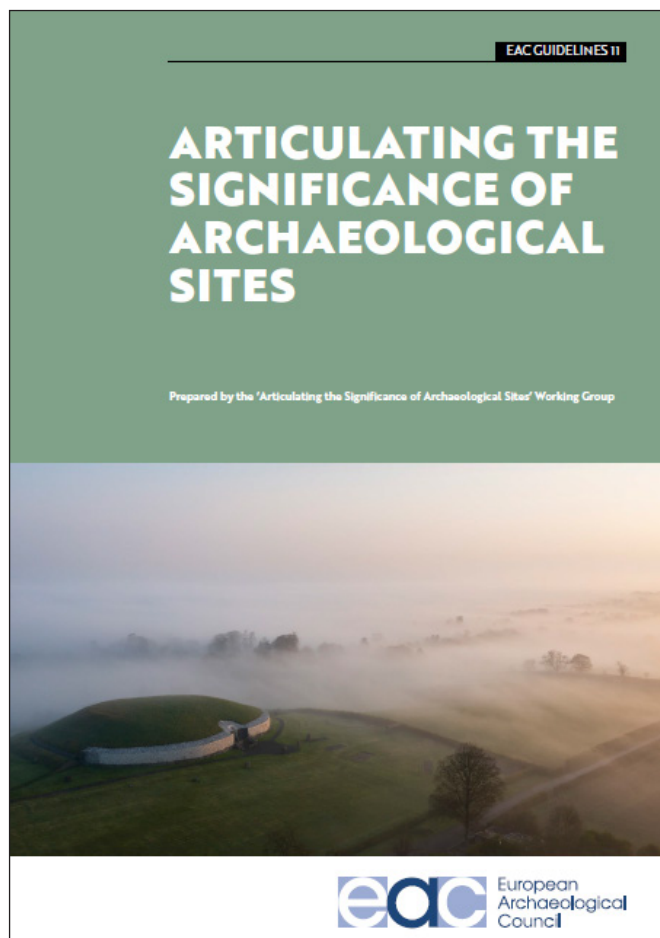
Nem véletlen, hogy egyes előadások kifejezetten új értékelési modellek kidolgozását sürgették, amelyek képesek a tudományos és kulturális veszteségeket is számszerűsíteni. A probléma tehát nem a szabályozás hiánya, hanem egyrészt korlátozott értelmezési horizontja, másrészt a végrehajtás eszközrendszerének korlátjai.

A nyitónapon került sor a szervezet közgyűlésére. Ennek keretében bemutatásra került két új publikáció: a tavalyi örökségvédelmi szimpózium [anyaga](#) és az előadások [kivonatai](#), továbbá az EAC újabb kiadványa, az [EAC Guidance 11](#) a régészeti lelőhelyek jelentőségének megítéléséről (3. kép).

A konferencia nyitóelőadásában Carlos González Barandiarán, a kulturális minisztérium képviselője bemutatta a régészeti örökség illegális kereskedelme elleni küzdelem jogi keretrendszerét. A [három szekció](#) közül az első a régészeti örökség kifosztása ellen alkalmazható jogi intézkedések lehetőségeit járta körül, a második az együttműködés jó példáit ismertette, a harmadik pedig a bűnözés csökkentése érdekében alkalmazott innovatív megközelítések eszközeit vizsgálta.

Leonard de Witt, az EAC korábbi elnöke azt a reményt fogalmazta meg, hogy a hatékony nemzetközi együttműködés eszköz lehet a lelőhely-fosztogatás visszaszorításához. Erre több példát hozott, így a Pandora IX programot, amely 23 ország bűnüldöző és vámhatóságai közreműködésével zajlott és 80 letartóztatást, valamint 37 727 tárgy – köztük régészeti leletek, műalkotások, érmék és hangszerek – lefoglalását eredményezte. A következő előadó a spanyol Nemzeti Régészeti Terv eszközrendszerét ismertette. A magyar előadók, Virágos Gábor régész és Elekes István rendőr (Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda műkincsvédelmi alosztályvezető) kitértek arra, hogy meglátásuk szerint egyes régészeti bűncselekmények visszavezethetők szabályozási hiányosságokra, illetve hogy ennek révén milyen jogi vakfoltok, bűnügyi átfedések érzékelhetők. Az előadók véleménye szerint a nagyarányú magyarországi illegális fémkeresőzés veszélyeket hordoz magában, mivel az eszközhasználók becsült száma 15000 körüli, míg a regisztrált fémkeresőzők száma 4–500, és elmosódott határ az „etikus” és az illegális fémkeresés között. Végül új európai szabályozás szükségességét (ennek keretében az örökségvédelmi bűncselekmények kezelésére szolgáló nemzetközi adatbázis létrehozását) és további közös fellépés igényét fogalmazták meg.

A konferencia egyik legnagyobb visszhangot kiváltó gondolata Despoina Markaki (Ephorate of Antiquities of Heraklion, Panteion University, Greece) előadásához kapcsolódott, amely a „legalizált vandalizmus” fogalmát állította középpontba. Markaki elemzése arra irányította rá a figyelmet, hogy az örökségpusztítás jelentős része nem illegális tevékenységek következménye, hanem éppen ellenkezőleg: jogszerű, államilag

3. kép: EAC-kiadvány a régészeti lelőhelyek jelentőségének megítéléséről

engedélyezett folyamatok keretében zajlik. A bemutatott esetek – különösen a krétai Papoura példája – azt mutatják, hogy a nagy infrastrukturális beruházásokhoz kapcsolódó engedélyezési és örökségvédelmi eljárások gyakran nem a megelőzést, hanem a veszteség adminisztratív kezelését szolgálják. Ebben a rendszerben a régészet szerepe is ambivalenssé válik: a „mentőfeltárások” nem ritkán a pusztítás előfeltételeként jelennek meg, és így – akaratlanul is – legitimálják azokat a beavatkozásokat, amelyek visszafordíthatatlan károkat okoznak. Markaki érvelése különösen fontos abban a tekintetben, hogy rámutat: a jelenlegi örökségvédelmi keretek nem feltétlenül a károk megakadályozására, hanem sokkal inkább azok szabályozott keretek közé terelésére alkalmasak. Az így keletkező veszteségek pedig gyakran „láthatatlannak” maradnak, mivel a jogszerűség keretein belül történnek, és ezért nem jelennek meg sem bűncselekményként, sem rendszerszintű problémaként.

Ez a felismerés alapvető kérdést vet fel az örökségvédelem jelenlegi modelljével kapcsolatban: vajon a meglévő intézményi és jogi struktúrák valóban a megőrzést szolgálják-e, vagy inkább egy olyan kompromisszumos rendszert tartanak fenn, amelyben a pusztítás bizonyos formái elfogadottá és kezelhetővé válnak?

A konferencia egyik legtöbbször idézett gondolata – „only people who know people can act” – első hallásra szinte banálisnak tűnhet, valójában azonban pontosan ragadja meg a rendszer egyik alapvető problémáját. A hatékony fellépés szinte minden bemutatott esetben az intézmények közötti együttműködésen múlik: rendőrség, vámhatóság, múzeumok, kutatóintézetek és civil szereplők közös munkáján. Ugyanakkor ezek az együttműködések gyakran személyes kapcsolatokon alapulnak, és ritkán épülnek stabil, intézményes keretekre. Ez a strukturális hiányosság különösen problematikus egy olyan jelenség esetében, amely alapvetően nemzetközi természetű. Az illegális műtárgy-kereskedelem hálózatai ugyanis jól szervezettek és határokon átívelők – a velük szembeni fellépés viszont sokszor fragmentált és esetleges.

A konferencia egyik fontos hozadéka volt, hogy a civil közösségek szerepe új megvilágításba került. A fémkeresőzés, a bűvárokodás vagy akár az online műtárgypiac esetében a társadalom gyakran kockázati tényezőként jelenik meg; mégis több előadás mellett érvelt, hogy megfelelő keretek között ezek a csoportok a védelem aktív szereplőivé válhatnak. A szlovén, a luxemburgi, a cseh, az egyéb északi és balti példák különösen jól mutatták, hogy a javított szabályozás és a bevonás kombinációja működőképes lehet: a közösségi monitoring, az önkéntes részvétel és a tudatosítás olyan erőforrásokat mozgósíthat, amelyek az állami intézmények számára önmagukban nem elérhetők. Ez a megközelítés azonban finom egyensúlyt igényel: a túlzott liberalizáció visszaélésekhez vezethet, a túlzott szigor viszont elidegenítheti azokat, akik potenciálisan partnerek lehetnének.

A konferencia egyértelművé tette, hogy az örökségvédelemben is egyre nagyobb szerepet nyernek az új technológiák: az online műtárgypiac monitorozása, a mesterséges intelligencia alkalmazása, a drónok és műholdas rendszerek használata mind olyan eszközök, amelyek új lehetőségeket nyitnak, ugyanakkor új kihívásokat is teremtnek. A digitalizáció ellentmondása itt is megjelenik: miközben a technológia segíthet a védelemben, ugyanaz a technológia teszi lehetővé a műtárgy-kereskedelem globális és ellenőrizhetetlen kiterjedését. Az EAC konferencia egyik legfontosabb tanulsága talán az, hogy a régészeti örökség védelme nem kezelhető egyetlen tudomány keretein belül. Jog, régészet, kriminalisztika, közösségi részvétel és technológia – mind szükségesek, de egyik sem elegendő önmagában. A jelenlegi rendszer legnagyobb kihívása nem a szükséges eszközök megteremtése, hanem azok integrációjának hiánya. Amíg ez nem valósul meg, az örökségvédelem továbbra is reaktív marad: nem megelőzni fogja a károkat, hanem utólag próbálja értelmezni és enyhíteni azokat. A konferencia címe – *Bridging Borders* – így nem csak földrajzi értelemben értelmezhető. A valódi határok, amelyeket át kell hidalni, a szakterületek, intézmények és gondolkodásmódok között húzódnak.

Jelen beszámoló csak a konferencián megvitatott jelentősebb problémákra kínál rálátást, az elhangzott előadásokat, mint minden EAC örökségvédelmi szimpózium esetében, a jövő évi kiadványok tartalmazzák. A résztvevőknek a tudományos ülésszakot követően lehetőségük volt megtekinteni a világörökségi listán szereplő tíz cantabriai barlang közül két további, a Castillo hegységben található Las Monadas és El Castillo helyszíneket, ahol eredeti környezetükben lehetett megnézni a barlangrajzok és vésetek széles skáláját.